

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (final draft).

Viite:

Imppola, J. 2019. Ruisleipä miehen tiellä pitää – Neuvostoliitossakin!. Numismaatikko 55 (6), 259-264.

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ruisleipä miehen tiellä pitää – Neuvostoliitossakin!

Keräillessäni poikkeusaikojen seteleitä ja arvopapereita olen myös törmännyt maksuvälineisiin ja arvopapereihin, joita ei ole asetettu varsinaiselle rahamäärälle, vaan määrälle jotain elintarviketta, kuten ruista ja/tai ruisleipää. Tämä on toki poikkeusaikoina ymmärrettävää, koska raha itsessään voi olla inflaation takia hyvinkin nopeasti arvoaan menettävää, mutta varsinkin hyvin säilyvillä elintarvikkeilla, kuten vaikkapa puitu ja kuivattu vilja, on aina niiden ravintoarvo, mikä erityisesti poikkeusoloissa on erittäin haluttua ja arvokasta.

Taustaa

Niin sanottuina sotakommunismin vuosina (1918 – 1921) oli koko Venäjä enemmän tai vähemmän kaaoksen tilassa. Sodan kaikki osapuolet laskivat liikkeelle omia seteleitään, joilla luonnollisesti ei ollut muuta katetta kuin sen liikkeellelaskijaorganisaation kiväärin piiput. Rahaolot olivat siis sekavat ja kaikenlaista paperirahaa oli todella runsaasti liikkeellä. Osana taistelua kohti vallan täyttä haltuunottoa kommunistit kansallistivat pankit vuonna 1919. Hallinnon stabiloiduttua kommunistien saatua vallan haltuunsa alkoi teollisuuden ja maatalouden pakkokollektivisointi, joka johti nopeasti niin tuotannon kuin liikenneinfrastruktuurin luhistumiseen, joka aiheutti yhä pahenevaa nälänhätää ja hyperinflaatiota.

Vuonna 1921 saavutti nälänhätä huippunsa ja koko maan talous oli raunioina. Valtansa jo tässä vaiheessa vakiinnuttanut neuvostovalta laski liikkeelle yhä suurempiarvoisia maksuvälineitä ja suurin vuonna 1921 liikkeelle laskettu maksuväline oli nimellisarvoltaan 10 000 000 ruplaa. Vuonna 1922 yritettiin rahaoloja vakauttaa reformoimalla rupla. Vuoden 1922 uusi rupla vastasi 10 000 vanhaa ruplaa ja uusi setelistö laskettiin liikkeelle. Inflaatio jatkui, ja pian suurin mallin 1922 seteli olikin 10 000 ruplaa. Rahan vakauttamisyriä jatkettiin vuonna 1923, jolloin luotiin jälleen uusi rupla, joka vastasi 100 vuoden 1922 ruplaa eli 1 000 000 vanhaa ruplaa. Vaan eipä tuo inflaatio juurikaan talttunut, koskapa pian suurin mallin 1923 seteli oli jo 5 000 ruplaa ja 10 000 ruplan setelikin suunniteltiin. Vasta vuonna 1924 saatiin rahaolot vakiinnutettua uuden kultakantaisen ruplan myötä. Kultaruplan arvoksi määrättiin sama kulta-arvo, kuin vanhalla keisarin hallinnon kultaruplalla oli. Liikkeelle laskettiin 1 tservonetsin (= 10 ruplaa) kultarahoja sekä myöskin vanhan keisarillisen standardin mukaisia 10, 15 ja 20 kopeekan sekä ½ ja 1 ruplan

hopearahoja. Kultaruplaa oli toki käytetty laskentayksikkönä ennen tätä, mutta nyt se oli taas virallisesti maan ainoa raha.

Elintarvikemääräiset valtionlainat

Sotakommunismmin jälkeen olivat, kuten edellä kuvattiin, rahaolot huonolla tolalla. Koska kuitenkin rahaolojen vakauttamisen tärkein ulottuvuus on luottamus, oli tilanteen vakauttamiseksi jotenkin saatava ihmiset luottamaan valtion velkakirjoihin niin paljon, että niitä joku haluaisi ostaa ja näin valtio saisi rahaa käyttöönsä muutoinkin, kuin painamalla sitä katteettomasti. Perinteisten rahamääräisten valtionvelkakirjojen lisäksi laskettiin liikkeelle rukiiseen tai sokeriin sidottuja arvopapereita, jotka suojaisivat niiden haltijoita paperirahainflaatiota vastaan. Toukokuussa 1922 laskettiin liikkeelle lyhytaikainen 8 kuukauden valtion ensimmäiset viljaobligaatiosarja, joka laskettiin liikkeelle ruismääräisinä siten, että laina lunastettaisiin takaisin joko rukiinjyvinä tai lunastusajan (1. lokakuuta 1922 – 31. tammikuuta 1923) rukiin hinnan mukaisella määrällä ruplia. Ensimmäisen lainaerän koko oli 10 000 000 puutaa (1 puuta = 40 Venäjän paunaa = 16,38 kiloa) ruista jyvinä. Vakuudeksi asetettiin 10 000 000 kultaruplan takuurahasto.

Toinen erä lyhytaikaisia 4 kuukauden viljaobligaatiota (määrältään 30 000 000 puutaa ruista jyvinä) laskettiin liikkeelle marraskuussa 1923 ja sen lunastusaika oli 1. marraskuuta 1923 - 1. maaliskuuta 1924. Myös tämän lainaerän vakuutena toimi sitä varten asetettu 10 000 000 kultaruplan takuurahasto. Lisäksi vuonna 1923 laskettiin myös liikkeelle määrältään 1 000 000 puudan sokerilaina. Näiden eräännyttyä ei Neuvostoliitossa enää laskettu liikkeelle elintarvikemääräisiä valtionvelkakirjoja.

Vuoden 1922 ensimmäinen lyhytaikainen 8 kuukauden valtion viljaobligaatio

Näitä haltijaobligaatioita laskettiin liikkeelle 1, 3, 5, 10, 25 ja 50 puudan nimellisarvoisina. Kaikki obligaatiot ovat kooltaan 130 mm * 270 mm ja ne ovat painatukseltaan yksipuolisia. Kaikkia nimellisarvoja esiintyy sarjoina Серия А, Серия Б ja Серия В. Ensimmäisen viljaobligaation tekstit suomennettuna:

”1 / 3 / 5 / 10 / 25 / 50 OBLIGAATIO YKSI / KOLME / VIISI / KYMMENEN / KAKSIKYMMENTÄVIISI / VIISIKYMMENTÄ PUUTAA RUISVILJAA. No 012345 Sarja A, / Б, / В,”

”Valtio tulee maksamaan tämän lainan joukkovelkakirjalainat 1.12.1922 - 31.1.1923 välisenä aikana luontais suorituksina esittämispai kassa.

Tämän lainan joukkovelkakirjojen takaisinmaksun suorittaa Kansallinen ruokakomissaari, jolle määrätään maksettavaksi erityinen vero, jolla perustetaan ruokarahasto.

Sen varmistamiseksi, että ruokakomission päättäjä maksaa ehdottomasti takaisin tämän lainan joukkovelkakirjat, myönnetään valtion kultakannasta kymmenen miljoonan ruplan takuurahasto.

Ruokakomissaari hyväksyy tämän lainan joukkovelkakirjat korvattaviksi luontaisuuorituksina joukkovelkakirjoissa ilmoitetun rukiin määrän mukaan.

Joukkovelkakirjalaina voidaan vapaasti vaihtaa ja kiinnittää.

Tämän lainan joukkovelkakirjat vapautetaan kaikista veroista tai maksuista, valtion sekä paikallisista.”

”Ensimmäinen lyhytaikainen valtiollinen kotimainen viljalaina. Tämän joukkovelkakirjalainan haltijalle annetaan YKSI / KOLME / VIISI / KYMMENEN / KAKSIKYMMENTÄVIISI / VIISIKYMMENTÄ puutaa rukiin viljaa tai yksittäisenä suorituksena maksetaan YHTÄ / KOLMEA / VIITTÄ / KYMMENTÄ / KAHTAKYMMENTÄVIITTÄ / VIITTÄKYMMENTÄ poodia ruista vastaava rahamäärä.

Venäjän keskushallinnon komitean puheenjohtaja M. Kalinin. Valtion rahoituskomissaari B. D. Berman. Valtion elintarvikekomissaari N. Bryukhanov.”

1 ja 3 puudan obligaatioita löytyy hyväkuntoisina ja lävistämättöminä, mutta kaikki sitä suuremmat arvot ovat yleensä soikiolävistettyjä ja niissä on kirjoituksia ja leimoja, jotka liittyvät niiden lunastamiseen. Kaikki ensimmäisen erän viljaobligaatiot mallia 1922 ovat hyvin harvinaisia keräilymarkkinoilla, ja hintataso on 100 eurosta ylöspäin. Täysi sarja, jossa 1 ja 3 puutaiset olivat lävistämättömiä ja 5, 10 sekä 50 puutaiset olivat lävistettyjä, myytiin aiemmin tänä vuonna eräissä venäläisessä huutokaupassa 49 000 ruplan eli noin 700 euron hintaan.

Kuva 1. Mallin 1922 viljaobligaatit. Lähde: http://andcvet.narod.ru/war1/war_1830/1/asd31.html yhdistely ja muokkaus Jorma Imppola.

Kuva 2. Mallin 1922 viljaobligaatiodien vesileima on samanlainen näyttävä Venäjän federatiivisen neuvostotasavallan vaakuna -vesileima kuin esimerkiksi vuoden 1921 1, 5 ja 10 miljoonan ruplan seteleissä. Kuva: Jorma Imppola.

Vuoden 1923 toinen lyhytaikainen 4 kuukauden valtion viljaobligatio

Näitä haltijaobligatioita laskettiin liikkeelle 1, 2, 3, 5 ja 10 puudan nimellisarvoisina. Kaikki obligatiot ovat kooltaan 100 mm * 223 mm ja niissä on kaksipuolinen painatus. Etupuolella on kerrottu obligation nimellisarvo puutina, vuosiluku, liikkeellelaskupiiri sekä sarjanumero. Taustapuolella on kerrottu tarkemmin nimellisarvo sekä viljalainan ehdot.

Toisen viljaobligation tekstit suomennettuna:

Etupuoli:

”Toinen lyhytaikainen valtiollinen kotimainen viljalaina 1923.”

”ENSIMMÄINEN / TOINEN / KOLMAS PIIRI”

”1 / 2 / 3 / 5 / 10 OBLIGAATIO YKSI / KOLME / VIISI / KYMMENEN / KAKSIKYMMENTÄVIISI / VIISIKYMMENTÄ PUUTAA RUISVILJAA. (ENSIMMÄINEN – YHDEKSÄSTOISTA) SARJA XX-123456”

Taustapuoli:

”Toinen lyhytaikainen valtiollinen kotimainen viljalaina.

ENSIMMÄINEN / TOINEN / KOLMAS PIIRI (kahteen kertaan)
YHDEN / KAHDEN / KOLMEN / VIIDEN / KYMMENEN ruispuudan arvoinen joukkovelkakirja.

Tämän velkakirjan haltija on oikeutettu YHTEEN - KYMMENEEN ruispuudan suuruiseen hyvitykseen yhden maatilaveron maksamiseksi tai YHTEEN - KYMMENEEN puutaan ruista viljana tai YHDEN - KYMMENEN ruispuudan arvoiseen rahasuoritukseen.

Venäjän keskushallinnon komitean puheenjohtaja M. Kalinin. Valtion rahoituskomissaari G. Sokolnikov. Valtion elintarvikekomissaari N. Bryukhanov.

Tämän lainan joukkovelkakirjat hyväksytään yhtenäisen maatilaveron luontaisuuritukseksi joukkovelkakirjoissa ilmoitetun rukiin määrän mukaan.

Valtio tulee maksamaan tämän lainan joukkovelkakirjalainat 1.11.1923 - 1.3.1924 välisenä aikana joukkovelkakirjalainassa ilmoitetussa piirissä.

Kansallinen ruokakomissaari perustaa erityisen ruokarahaston välittömään ja tarkkaan takaisinmaksuun.

Alueilla, joilla maatalouden vero maksetaan rahana, maksettavaksi tuodut joukkovelkakirjat maksetaan joko riittävällä määrällä ruista tai maksamalla joukkovelkakirjojen haltijoille joukkovelkakirjoissa ilmoitettua rukiin määrää vastaava alueellinen todellinen hinta.

Joukkovelkakirjalainojen takaisinmaksun varmistamiseksi myönnetään valtion kultakannasta kymmenen miljoonan ruplan takuurahasto.

Joukkovelkakirjalaina voidaan vapaasti vaihtaa ja kiinnittää.

Tämän lainan joukkovelkakirjat vapautetaan kaikista veroista tai maksuista, valtion sekä paikallisista.

Luettelo piireistä ja alueista julkaistaan erikseen.”

Näitä toisen erän viljaobligaatioista tunnetaan kolmea eri sarjanumerotyyppiä; 2 kirjainta, 6 numeroa (esimerkiksi ПП-160001), 2 kirjainta, 5 numeroa (esimerkiksi BT-20001) ja 2 kirjainta, 3 numeroa (esimerkiksi ОЦ-424). Viljaobligaatioita tunnetaan myös ОБРАЗЕЦ -lävistyksellä tai sinivioletilla КОЛЛЕКЦИОННЫЙ -leimalla sekä soikealla mitätöintilävistyksellä.

Kuva 3. Mallin 1923 lisämerkintöjä. Lähde: http://andcvet.narod.ru/war1/war_1830/1/asd31.html, kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma Impola.

Näitä toisen liikellelaskuerän viljaobligaatioita on markkinoilla jonkin verran, ja niiden hinta vaihtelee 50 ja 200 euron välillä. Hintaan vaikuttaa luonnollisesti obligaatioiden kunto sekä se, onko siinä leimoja tai lävistyksiä. Valtaosa markkinoilla olevista toisen erän obligaatioista ovat joko tavalla tai toisella leimattuja tai lävistettyjä sekä sarjanumeroiltaan joko tasalukuja (250000) tai sitten tyyliä 240001 tai 250002, mikä antaa syytä olettaa niiden olevan jonkinlaisia näyte- tai arkistokappaleita.

Selkeästi liikkeelle lasketut sattumanvaraisella sarjanumerolla olevat obligaatiot ovat harvinaisia. Koska nämä obligaatiot (ja myös edellä kuvatut ensimmäisen erän viljaobligaatiot) olivat taattuina elintarpeilla, ne todellakin lunastettiin, eikä niitä jäänyt juurikaan lunastamattomina ihmisten piironginlaatikoihin.

Kuva 4. Mallin 1923 viljaobligaatit, liikkeellelaskualue 1. Kuvassa etupuolet sekä samankaltaisten taustapuolien malliksi 1 puudan viljaobligaatin taustapuoli. Lähde: http://andcvet.narod.ru/war1/war_1830/1/asd31.html, kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma Imppola.

Kuva 5. Mallin 1923 viljaobligaatit, liikkeellelaskualue 2. Kuvassa etupuolet sekä samankaltaisten taustapuolien malliksi 3 puudan viljaobligaatin taustapuoli. Lähde: http://andcvet.narod.ru/war1/war_1830/1/asd31.html, kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma Impola.

Kuva 6. Mallin 1923 viljaobligaatit, liikkeellelaskualue 3. Kuvassa etupuolet sekä samankaltaisten taustapuolien malliksi 10 puudan viljaobligaatin taustapuoli. Lähde: http://andcvet.narod.ru/war1/war_1830/1/asd31.html, kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma Impola.

Kaikista toisen erän mallin 1923 viljaobligatioista on markkinoilla moderneja kopioita muutaman euron hintaan, eli tarkkana saa näidenkin kanssa olla! Vesileima tulee aina tarkistaa, kopioissa ei sitä luonnollisestikaan ole.

Kuva 7. Mallin 1923 viljaobligatioiden tähtiruutu -vesileima. Kuva: jorma Impkola.

Mallin 1923 sokeriobligatiot

Vuonna 1923 laskettiin liikkeelle myös valtiollisia sokeriobligatioita, joita oli yksi paunamääräinen sekä 3 eri puutamääräistä nimellisarvoa. Koska 1 puuta vastasi 40 paunaa, on 10 paunan sokeriobligatio pienin arvo vastaten ¼ puuta. Ilmeisesti sokeri oli niin arvokasta tavaraa rukiiseen verrattuna, että 10 paunan (¼ puudan eli reilun 4 kilon) nimellisarvo oli tarpeen. Sokeriobligatioiden lunastusaika oli 1.2. - 30.4. 1924.

Seuraavassa 25 sokeripuudan obligation teksti suomennettuna.

”Valtion lyhytaikainen sokerilaina vuonna 1923.

25 puuta puhdistettua sokeria.

Tämän joukkovelkakirjalainan haltijalle maksetaan 1. helmikuuta - 30. huhtikuuta 1924 välisenä aikana 25 puuta puhdistettua sokeria. Jos joukkovelkakirjalaina pyydetään maksettavaksi määräajan jälkeen, mutta viimeistään 30. syyskuuta 1924, haltijalle maksetaan saman puhdistetun sokerimäärän arvo käteisellä markkinahintaan.

SNTL:n keskushallinnon komitean puheenjohtaja M. Kalinin. Valtion rahoituskomissaari G. Sokolnikov. SNTL:n kansantalouden ylimmän neuvoston puheenjohtaja V. J. Tsubar.

Velkakirjat ovat haltijavelkakirjoja (ilman nimeä), ja ne voidaan vaihtaa vapaasti ja kiinnittää. Joukkovelkakirjalainat saadaan noteerata pörsseissä.

Joukkovelkakirjalainat vapautetaan kaikista veroista ja maksuista, valtion ja paikallisista.

Kansantalouden korkeimmalle neuvostolle ja kansalliselle talouskomissaariolle on asetettu velvollisuus taata, että maksettavaksi esitetyt valtion sokerilainat maksetaan takaisin ja velvollisuus siirtää vastaava määrä sokeria erityiseen luontorahastoon ja viimeistään 15. marraskuuta tänä vuonna julkaista luettelo lainojen takaisinmaksupisteistä.”

Näitä vuoden 1923 sokeriobligatioista tunnetaan sarjanumerotyyppi 2 samaa kirjainta, 6 numeroa

(esimerkiksi BB-034897) ja lisäksi ОБРАЗЕЦ -lävistetty sarjanumerotyyppi 2 samaa kirjainta ja numero 123456.

Aidot sokeriobligaatiot ovat erittäin harvinaisia, ja niiden hinta on useita satoja euroja. Näistä sokeriobligaatioista on myöskin tarjolla muutaman euroin kappalehintaan lukuisia moderneja kopioita, joita pitää luonnollisesti varoa.

Kuva 8. Valtiollinen obligaatio arvoltaan 10 paunaa puhdistettua sokeria 1923. Koko 105 mm * 155 mm. Lähde: http://andcvet.narod.ru/war1/war_1830/1/asd31.html, kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma Impola.

Kuva 9. Valtiolliset obligaatiot arvoiltaan 1 puuta (koko 107 mm * 183 mm), 5 puutaa (koko 108 mm * 203 mm) ja 25 puutaa (koko 115 mm * 217 mm) puhdistettua sokeria 1923. Lähde:

http://andcvet.narod.ru/war1/war_1830/1/asd31.html, kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma Impola.

Kuva 10. Viiden puudan sokeriobligaation näyttävä vesileima. Lähde: <https://pics.meshok.net/pics5/134260151.jpg?1>, kuvan muokkaus Jorma Impola.

Näin lopuksi vielä erityiskiitos Seinäjoen ammattikorkeakoulun lehtori Päivi Uitille arvokkaasta avusta venäjänkielisten tekstien kääntämisessä.